

# Ei je 't a hoore?

EEN UITGAVE VAN



Stichting  
Cultureel  
Erfgoed  
Zeeland

© SCEZ 2007

Dialectkrant, gratis mee te nemen na een bezoek aan De Zeeuwse Klapbank

## De Zeeuwse Klapbank

Heb je het al gehoord? Er reist een dialecttentoonstelling door heel Zeeland! Sinds 2006 heeft deze provincie een multimediale expositie die in 2007 en 2008 een aantal plaatsen aandoet, elf bibliotheken om precies te zijn. Lui onderuitgezakt in een bioscoopstoel kan de bezoeker luisteren naar stukjes Zeeuws, uit iedere regio wel iets. Zeeuwen zullen veel herkennen, maar de niet-Zeeuwen is het erg gemakkelijk gemaakt, omdat alle fragmenten en verhalen ook in een vernederlandste versie beschikbaar zijn. Makkelijk meelesen met wat je hoort!

Wat hoort de bezoeker? Het zijn allemaal Zeeuwen, die over het leven van alledag vertellen, maar het zijn opnamen van een 40-50 jaar geleden. Ze werden in de jaren 60 en 70 van de vorige eeuw opgenomen door het Meertens Instituut in Amsterdam (instituut voor onderzoek en documentatie van Nederlandse taal en cultuur) en door

de Vakgroep Nederlandse Taalkunde van de Universiteit Gent. Nieuwere verhalen zijn afkomstig van Omroep Zeeland en waren eerder te beluisteren in programma's als Zeeuwse Streken en Proats voor twee. Met deze reizende tentoonstelling kan een breed publiek in de provincie kennis maken met een bijzonder aspect van het Zeeuwse culturele erfgoed. Dialectliefhebbers en andere geïnteresseerden kunnen 'De Zeeuwse Klapbank' beluisteren in een elftal bibliotheken in Zeeland. Raadpleeg voor de route het reisschema op [www.scez.nl](http://www.scez.nl) Na 2008 wordt een permanent onderkomen gezocht in een museum. De tentoonstelling is uitleenbaar in diverse vormen.

Voor meer inlichtingen over de tentoonstelling - ook voor eventuele bruikleen - of de fragmenten op dvd kunt u terecht bij Veronique De Tier, consultant streektaalen van de Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland. E-mail [v.de.tier@scz.nl](mailto:v.de.tier@scz.nl) of 0118-670870.



## Klap- en leugenbanken



Zeeuwen kennen ongetwijfeld de klapbanken die her en der in Zeeland te vinden zijn. Het woord *klapbank* wordt vooral in midden- en noord-Zeeland gebruikt. In Zeeuws-Vlaanderen kennen ze bijvoorbeeld wel een *klapkot*, maar het woord *klapbank* is er minder bekend. Misschien kennen ze er wel het woord *leugenbank*. Dat is immers een andere naam voor zo'n plek. Het is immers een centrale plaats, meestal een bank, in een dorp of aan een haven waar mensen - vaak oudere mannen - samenkwamen om met elkaar te praten over de dagelijkse dingen van het leven, om met elkaar te *klappen*, als het ware.

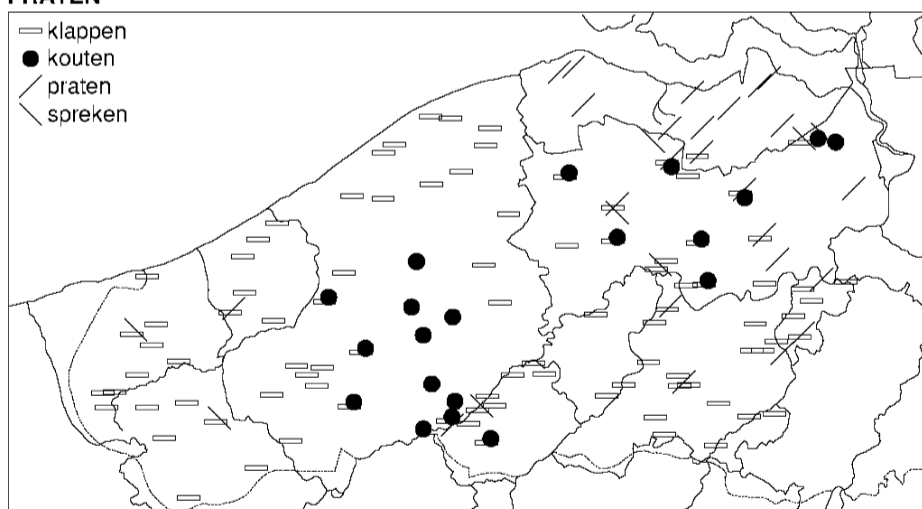
Het werkwoord *klappen* is nog bewaard gebleven in de Vlaamse dialecten. In de Zeeuwse dialecten is het zo goed als verdwenen (zie kaart). In de standaardtaal is het onder andere nog te vinden in *achterklap*, waar het natuurlijk een negatieve betekenis heeft gekregen. Andere minder gebruikte woorden, waarin *klap* ook negatief is, zijn woorden als *dronkemansklap*, *oudewijvenklap*, *hanneklap*, *kinderklap*, *mensenklap* of *vrouwenklap*.

Het woord *leugenbank* laat ons vermoeden dat wat er allemaal verteld werd op die banken, niet altijd waarheidsgetrouw zal zijn geweest. De roddels van het dorp zullen hier wel over de tong gegaan zijn. Maar naast de roddels zullen ongetwijfeld ook de alledaagse



### PRATEN

- klappen
- kouten
- < praten
- < spreken



zorgen van alledaagse mensen vaak aan bod gekomen zijn. Omdat we in de tentoonstelling gesprekken horen over alledaagse dingen in het leven of over zaken die in een samenleving een belangrijke rol speelden - dingen waarover dus op de klapbank gepraat kon worden - vonden we deze naam wel toepasselijk voor een tentoonstelling over dialecten.

In *De Zeeuwse Klapbank* is trouwens gespeeld met de twee betekenissen van *klappen*, zoals u zult zien. Er zijn opklapbare stoelen waar u kunt luisteren naar verhalen en uiteraard zijn er heel wat gesprekken te horen. Het lijkt wel alsof je op een klapbank bent gaan zitten en op de bank meeluistert naar de verhalen van je 'medebankzitters'.

### Wat zijn dialecten?

Sommigen denken dat dialecten minderwaardige taaltjes zijn of dat het slecht uitgesproken Nederlands is. Dat is niet zo. Dialecten zijn volwaardige taalsystemen, met een volwaardige grammatica en een volwaardige woordenschat. Het grote verschil met de standaardtaal is dat een dialect slechts in een beperkte regio gesproken wordt; een taal die slechts in een beperkte regio gebruikt wordt, volstaat niet meer als mensen op grotere schaal moeten communiceren. Daarom was er ongeveer vierhonderd jaar geleden behoefte aan een standaardtaal, zoals er nu een tendens is naar het Engels als lingua franca.

# Waarom aandacht voor dialect?

Dialecten zijn vanuit taalkundig perspectief belangrijk omdat de enorme dialectvariatie in het Nederlandse taalgebied een afspiegeling vormt van de taalgeschiedenis. Wat in het Nederlandse taalgebied geografisch naast elkaar te vinden is, zijn in vele gevallen de sporen van wat zich historisch na elkaar heeft afgespeeld. Het bestuderen van die taalvariatie laat ons toe een stuk taalgeschiedenis te reconstrueren.



De Nederlandse standaardtaal is nauwelijks 300-400 jaar oud, maar sommige dialectkenmerken dateren van ruim 1000 jaar vroeger. Als we bijvoorbeeld zicht willen krijgen op de invloed van het Romeinse Latijn op de Nederlandse volkstaal, dan kunnen we beter zoeken in de zuidelijke dialecten dan in het Algemeen Nederlands. We kunnen zonder veel moeite enkele voorbeelden vinden, waaruit blijkt dat onze dialecten heel wat van dat oude Latijn bevatten.

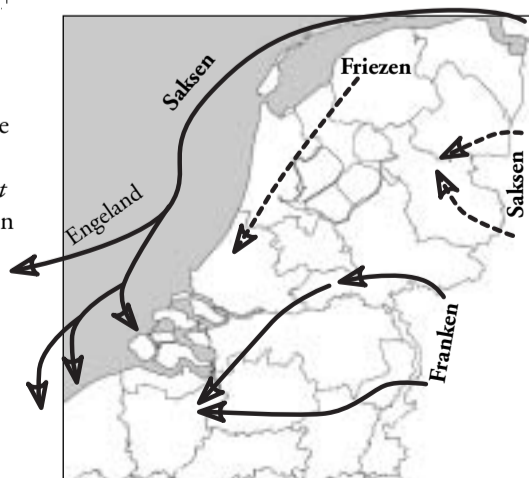
Dat de belangrijkste dialecttegenstellingen van west naar oost lopen, heeft bijvoorbeeld alles te maken met de manier waarop onze streken gegermaniseerd zijn in de derde tot de vijfde eeuw. Vanuit het noordoosten kwamen de Saksen gedeeltelijk naar het oosten van Nederland, gedeeltelijk over zee naar onze kustgebieden (Holland, Zeeland, West- en Frans-Vlaanderen) en naar Engeland.

In deze kustdialecten zijn dan ook heel wat dialectkenmerken te vinden die aan het Engels doen denken. Zo gebruiken sommige West-Vlamingen en Zeeuwen *zonne* (zon), *mussels* (mossels), *butter* of *beuter* (boter), *pit* (put) en *dinne* (dun). De Engelsen gebruiken *sun*, *mussels*, *butter*, *pit* en *thin*.

Vanuit het oosten kwamen de Frankische groepen naar Limburg en Brabant en die brachten taalvormen mee die ook in het Hoogduits te vinden zijn. Denken we bijvoorbeeld aan oostelijke vormen als *kèès* 'kaas', *gruun* 'groen', *menneke* 'mannetje',

*vuut* 'voeten', *ich* 'ik' en *wijd* 'ver'. In het Hoogduits horen we *Käse*, *grün*, *Männchen*, *Füsse*, *ich* en *weit*.

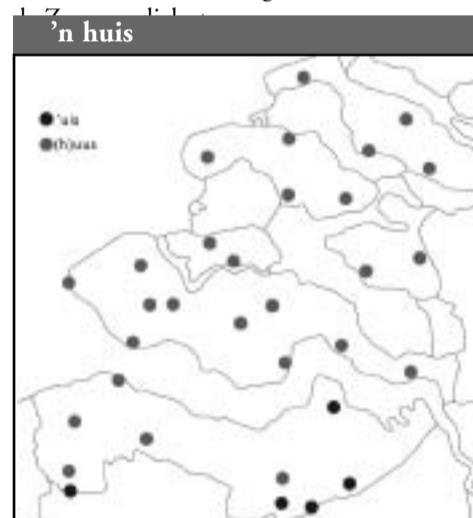
Dit terraslandschap (hoe meer je naar het westen gaat, hoe meer gelijkenissen met het Engels, hoe meer je naar het oosten gaat, hoe meer gelijkenissen met het Duits) dateert van de tijd van de germanisering van onze streken, zo'n 1500 jaar geleden. In het moderne Nederlands is hiervan weinig te merken. Een grondige studie van de historische ontwikkeling van het Nederlands is absoluut onmogelijk als je er de dialecten niet bij betreft. Als men inzicht wil krijgen in de structuur van talen, dan kan men beter het dialect onderzoeken dan de standaardtaal. Denken we bijvoorbeeld aan de klankleer of de uitspraak: de Nederlandse dialecten vertonen samen een veel rijker palet van taalklanken en tonen, en zelfs soms heel bijzondere eigenaardigheden. Dat geldt



eveneens voor de grammatica. Ook op het vlak van de woordenschat merken we dat dialecten gevarieerder en genuanceerder zijn dan de standaardtaal. Een reden voor die variatie is dat dialecten veel minder hebben te lijden gehad van taalnormering. Daardoor konden sommige vormen beter overleven.

## Klankontwikkeling

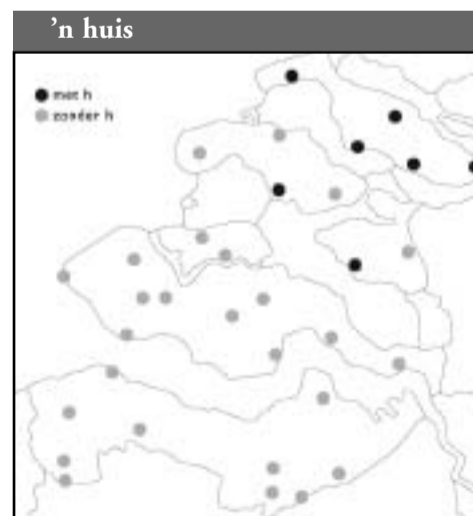
Een belangrijke ontwikkeling in de Nederlandse taal is de diftongering (het ontstaan van tweeklanken) van de *ie* en de *uu* tot *ei* en *ui*. Dat gebeurde het eerst in het zuidelijke Brabantse dialect, later ook in het door de lagere klassen gesproken Hollands. De doorbraak van de nieuwe tweeklanken naar het latere Standaardnederlands is mogelijk geworden omdat de hogere kringen (in Holland) deze klanken in hun taal overnamen. Vanuit Holland verspreidde deze ontwikkeling zich. Sommige dialectgebieden (zoals delen van Zeeland en Limburg) bleven echter buiten het bereik van deze expansie. De oude *uu*- en *ie*-klanken bleven daardoor in Zeeland bewaard en dat is nu nog steeds te horen in



## En het Zeeuws?

Zeeland behoort tot de zuidwestelijke dialectgroep. De Zeeuwse dialecten hebben niet meegedaan aan de diftongering (*tied*, *huus*) en er zijn ook kustkenmerken te vinden (*rik*, *pit*, *docht*, *weune*, meervouden op *-s* i.p.v. op *-en*: *stiers*, *knechts*).

Natuurlijk zijn er nog wel andere algemene verschijnselen, bijvoorbeeld met betrekking tot de *h* en de *g*. De *h* wordt in geen enkel Zeeuws dialect uitgesproken, met uitzondering van de dialecten op Goeree-Overflakkee. Verder valt de *g* vaak weg en wordt in verschillende gevallen de *g* en de *h* verwisseld.



De dialecten van de Zeeuwse eilanden vertonen onderling veel overeenkomst, maar er zijn natuurlijk ook verschillen tussen de eilanden, zelfs tussen buurdorpen. Dat hangt natuurlijk samen met de geschiedenis van de eilanden en de herkomst van hun bevolking.

Als men naar oude kaarten van Zeeland kijkt, dan blijkt een aantal verschillen in de dialecten heel logisch te zijn: Goeree en Overflakkee bijvoorbeeld zijn pas in de achttiende eeuw aaneengeslibd. Op Walcheren werd Nieuw- en Sint-Joosland laat bedijkt en kwam de bevolking uit Zuid-Beveland, zodat er geen Walcherse variant maar een Bevelandse wordt gesproken. Oud-Vosmeer op Tholen en Nieuw-Vosmeer in Brabant hebben altijd een nauwe relatie gehad, wat te horen is aan het verwante dialect in die plaatsen. En die kleine verschillen gelden uiteraard voor meer plaatsen in Zeeland.

## Dialect en geschiedenis

Om dialectgrenzen te begrijpen moet je iets weten van de geschiedenis. Hieronder volgen enkele feiten uit de Zeeuwse geschiedenis die van belang zijn voor een deel van de dialectverschillen en dialectovereenkomsten.

Archeologische vondsten op Schouwen-Duiveland, Walcheren en Tholen wijzen op bewoning in de Zeeuwse kustzone en het daarachter liggende veenlandschap vanaf ongeveer 500 voor Chr. Al heel vroeg na het begin van de jaartelling is de invloed van het Romeinse Rijk zichtbaar en neemt de bewoning in Zeeland sterk toe. De Romeinse Schelde is een belangrijke transportweg voor handel vanuit de regio en het verdere achterland naar Britannia en de zuidelijker kusten van het continent. Het belang van Romeins Zeeland omstreeks het jaar 200 valt af te leiden uit de tempels voor de godin Nehalennia en de aanleg van een kustverdediging waarvan o.a. de versterking van Aardenburg deel uitmaakte. Rond 300 na Chr. wordt door invloed van de zee het merendeel van Zeeland, op enkele kleine delen van de kustzone na, onbewoonbaar. In het kustgebied bij Domburg ligt in de vroege middeleeuwen, vanaf omstreeks 550 na Chr. een belangrijke handelsnederzetting Walichrum. In de loop van de achtste eeuw begint de kolonisatie van het opgewassen achterland opnieuw. Vanaf die tijd is Zeeland onafgebroken bewoond geweest. Invallen van Vikingen in het midden van de negende eeuw luidden het einde van Walichrum in en tegen hun strooptochten werden rond 890

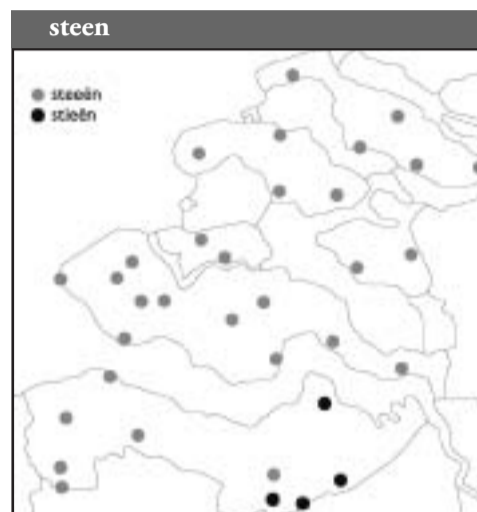
## Zeeuws in Zeeland

Wat verstaan we precies onder Zeeuws? Zeeuws kan de naam zijn voor de dialecten die in Zeeland gesproken worden. Meestal is het echter zo dat dialecten zich niet aan provinciegrenzen houden, en dat geldt inderdaad ook voor Zeeuwse dialecten.

Het dialect op Goeree en Overflakkee bijvoorbeeld, wordt traditioneel als Zeeuws bestempeld omdat het nogal overeenkomt met de Zeeuwse en iets minder met de andere Zuid-Hollandse dialecten. Maar ook omgekeerd is er iets aan de hand, bijvoorbeeld in Oost-Zeeuws-Vlaanderen. De dialecten daar wijken sterk af van de andere Zeeuwse dialecten, maar tonen veel verwantschap met de naburige Oost-Vlaamse dialecten. Vaak worden ze Oost-Vlaams genoemd en niet Zeeuws. Wij gebruiken de term Zeeuws in de breedste betekenis: de dialecten die in heel Zeeland en op Goeree-Overflakkee worden gesproken.

cirkelvormige burgen als verdedigde vlucht-plaatsen gebouwd. Middelburg, Souburg, Domburg, Burgh en Oostburg danken daar hun naam aan. Oostburg maakte deel uit van het gebied van de graaf van Vlaanderen, waar ook een aantal van deze burgen werden aangelegd in dezelfde periode. Verdere Vlaamse invloed in Zeeland is ook merkbaar door de bezittingen van Vlaamse abdijen en op het gebied van het recht.

Men neemt ook aan dat het oorspronkelijke dialect van de middeleeuwse bewoners sterk gewijzigd is doordat vooral op het einde van de zestiende eeuw veel Brabanders en



Vlamingen naar de Zeeuwse eilanden en naar West-Zeeuws-Vlaanderen zijn uitgeweken. Dat Zeeuws-Vlaanderen in de middeleeuwen dezelfde bevolking had als Vlaanderen is logisch, maar dat geldt waarschijnlijk ook voor de meer noordelijke delen van Zeeland. Voordat de West-Vlaamse kuststrook in de elfde eeuw werd ingepolderd hadden Vlaamse abdijen al bezittingen op de Zeeuwse eilanden. Zo hadden de beide Benedictijner abdijen van Gent (Sint-Bavo en Sint-Pieter) op de Bevelanden uitgestrekte bezittingen met talrijke hoeven. Abdijen uit Veurne en Lissewege waren al vroeg gespecialiseerd in bedijkingen en oeverversterkingen en bezaten al voor 1165 gronden op

Schouwen en Voorne, en voor 1187 ook op Zuid-Beveland. Die Vlamingen konden dus mooi werk leveren op de talrijke eilandjes waaruit Zeeland toen nog bestond. Het waren wellicht ook Vlaamse monniken die de kloosters in Zeeland bewoonden. Staatkundig is Zeeland tot het midden van de veertiende eeuw met Vlaanderen verbonden geweest en in de middeleeuwen was er ook Vlaams recht, weliswaar met enkele afwijkingen.

Een belangrijke gebeurtenis in de taalgeschiedenis is de val van Antwerpen in 1586. Vele honderden Brabanders en Vlamingen kwamen naar het al deels Vlaamse Zeeland, en dat versterkte het Vlaamse element wellicht nog meer. Vlamingen waren belangrijk als predikanten, in het onderwijs en de magistratuur. Ze behoorden dikwijls tot hoger opgeleide kringen of ze waren koopmannen. Dat blijkt ook uit de vele Vlaamse familienamen die je in Zeeland nog vindt.

### Vlaams, Zeeuws-Vlaams en het dialect van de eilanden

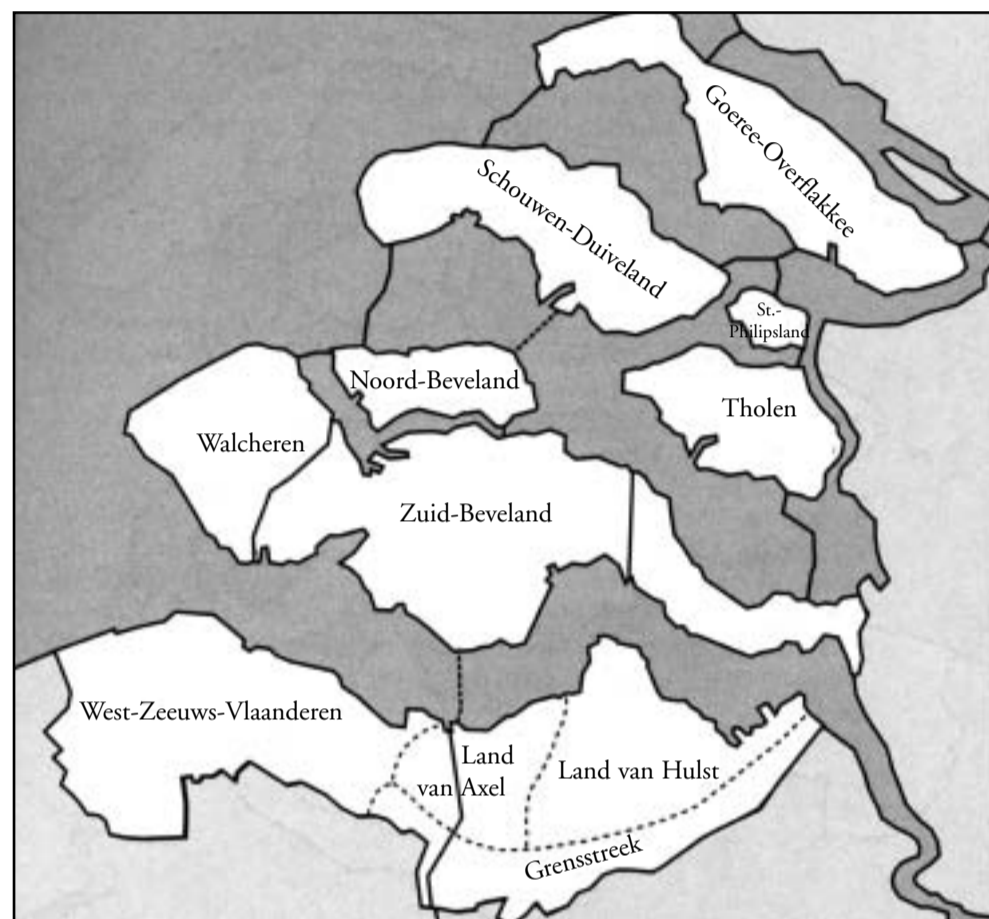
Wat de woordenschat betreft sluit het Zeeuws zeer sterk aan bij het West-Vlaams. Er wordt soms zelfs gezegd dat er geen Zeeuws woord te vinden zou zijn dat niet in het West-Vlaams bekend is. Misschien is dat een beetje overdreven, maar het is duidelijk dat deze buurdialecten heel wat gemeen hebben, niet alleen in woordenschat maar ook in hun klanken. Jacobs, die in 1927 een studie maakte over het West-Vlaams, bestudeerde ook Zeeuwse bronnen en hij kwam toen al tot het besluit dat het West-Vlaams altijd grote gelijkenissen heeft vertoond met het Zeeuws-Vlaams, het Walchers en nog grotere met (Noord- en) Zuid-Beveland.

Eigenlijk onderscheiden we de Zeeuwse dialecten nu nog altijd op basis van de eilanden. We hebben het noord-Zeeuws met de dialecten van Goeree en Overflakkee, van Schouwen en Duiveland, van

Sint-Philipsland en Tholen. Verder is er een middengroep met uiteraard het Walchers en het Zuid-Bevelands. Noord-Bevelands is iets moeilijker te plaatsen. Als men de dialectkenmerken bestudeert, is er veel te zeggen om het onder te brengen bij de noord-Zeeuwse dialecten. Wellicht is de oorzaak te zoeken in herbevolking vanuit Schouwen-Duiveland. Een van de belangrijkste kenmerken is bijvoorbeeld de *oa*-uitspraak in *bomen*. In Walcheren en Zuid-Beveland zegt men *boom* of *booëm*, in Noord-Beveland dus *boam*. Daarom hebben wij het bij de noordelijke dialecten ondergebracht.

Ten slotte is er het zuiden met West-Zeeuws-Vlaanderen en Oost-Zeeuws-Vlaanderen, dat we verder onderverdelen in West-Zeeuws-Vlaanderen, Land van Axel, Land van Hulst

en de grensstreek. Het meest afwijkende voor Zeeuwse oren is het dialect in het oosten van Zeeuws-Vlaanderen: Het Land van Hulst en de grensstreek. Die hebben samen met de Oost-Vlaamse dialecten heel wat Brabantse kenmerken overgenomen. Daardoor missen ze de zo kenmerkende niet-gediftongeerde vormen *ie* en *uu*. Ze zeggen ook niet *steëën* zoals in het westen, maar *stieën*, ze zeggen niet *booëm*, maar *buuëm* of *boeëm*. En zo is er nog veel meer te vinden. Ze zijn een buitenbeentje in het Zeeuws, en worden daarom vaak als niet-Zeeuws bestempeld, maar het is een logisch gevolg van de geschiedenis en ook wel van geografische omstandigheden. In dit gebied speelde de Tachtigjarige Oorlog een grote rol, en ook het feit dat vele stukken lang onder water hebben gestaan.



## Het ontstaan van dialectgrenzen

**Afbakenen van dialecten doet men meestal op grond van klankgrenzen, die in een bundel samenvallen. Meestal zijn er ook wel verschillen in woordgebruik, maar die vallen minder op en mensen zijn zich er minder van bewust. Om aan te tonen hoe dialectgrenzen ontstaan, bekijken we kort het Zeeuws-Vlaamse gebied dat we onderverdelen in vier dialectgebieden.**

Eenzijds hebben we het West-Zeeuws-Vlaams en Het Land van Axel. Deze dialecten vertonen veel gelijkenissen met het West-Vlaams en met de dialecten op de eilanden. De meest kenmerkende elementen zijn de *ie* voor de Nederlandse *ij*, en de *uu* voor het Nederlandse *ui*. Deze twee dialectgebieden behandelen we hier gemakshalve onder dezelfde noemer. Op basis van andere kenmerken (de taal van Het Land van Axel lijkt meer op de Zeeuwse eilanden dan de rest van West-Zeeuws-Vlaanderen) vallen ze dan nog eens uiteen.

Een ander gebied is de grensstreek, of de grensdorpen. Opvallend voor deze dorpen is dat de *g* tussen twee klinkers wegvalt, waarbij de voorgaande klinker gerekt wordt. In Overslag, Zuiddorpe en Westdorpe spreken ze echt Oost-Vlaams. *Tegen* wordt als *teeën* uitgesproken en *hoog* is er *uuë*.

In Het Land van Hulst (met uitzondering van Hulst zelf) en in Koewacht, Sint-Janssteen, Clinge en Nieuw-Namen spreken ze een Waas dialect, het dialect dat in het Waasland,

net over de Belgische grens, wordt gebruikt. Dat gebied kan eigenlijk nog onderverdeeld worden in Het Land van Hulst zelf en de vier genoemde dorpen. In het eerste gebied valt vooral op dat ze de tweeklanken *ij*, *ui* en *au* op dezelfde manier uitspreken als in het Nederlands gebeurt, in de vier dorpen spreken ze het echte Wase dialect: de diftongen/tweeklanken klinken er als monoftongen: *ijs* is *èès*, *huis* is *oas*, en *kaas* is *koas*.

Als we het gebied nog wat dieper proberen te doorgronden, dan merken we dat er behalve deze vier dialectgebieden ook nog taaleilandjes zijn: Philippines dialect wijkt af van de buurdorpen doordat het een vissershaven was met intensieve contacten met Belgische buurdorpen. Het heeft bijvoorbeeld niet de *ie*- en *uu*-klank. Sas van Gent is een vestingstadje waar veel noordelijke en zuidelijke import was. Een heel opvallend kenmerk is de gerekte *e* in *fles* en *bed* (*flèès* en *bèèd*) en de vrij open *ei* (*aeis* voor *ijs*). Hulst is eveneens een vestingstad die veel contacten had met Antwerpen en Gent. Ook zij hebben de *aei* voor *ij*, maar ze gebruiken ook nog eens een diftongische *ou* waar in het Nederlands *oo* gebruikt wordt (*gout* voor *goot* en *kouken* voor *koken*) en de *eu* in *speule* (*spelen*) en *veul* (*veel*). Ook Eede ontsnapt aan het gewone taallandschap. Het lijkt ontzettend op het buurdialect in de grensstreek tussen Oost- en West-Vlaanderen. Dat er zoveel dialectgebieden op zo'n kleine

oppervlakte te vinden zijn, heeft weer alles te maken met de geschiedenis en in het geval van Zeeland dus ook met water. Veel brede waterarmen en gebeurtenissen zoals de Sint-Elisabethstormvloed uit de vijftiende eeuw en natuurlijk ook de Tachtigjarige Oorlog hebben daartoe bijgedragen.

### Zeeuws op de eilanden

Dergelijke verschillen en gelijkenissen zijn er uiteraard ook op de Zeeuwse eilanden, en ook daar zijn de dialectverschillen sterk afhankelijk van onder andere aardrijkskundige factoren: het water dat de eilanden scheidde, zorgde vaak voor dialectverschil. Het huidige verschil tussen het Goerees en het Overflakkees is wellicht het gevolg van de geïsoleerdheid tot in het midden van de 18de eeuw. Een andere factor van belang is de indijking door Vlaamse abdijen, waarbij vooral de Cisterciënzerabdijen Duinen en ter Doest een rol speelden. Juist in de gebieden waar deze Cisterciënzers hun meeste bezittingen hadden, West- en Oost-Zeeuws-Vlaanderen en De Zak van Zuid-Beveland, vindt men typische West-Vlaamse verschijnselen die men elders in Zeeland niet aantreft, zoals de werkwoordsvorm *ze zin* tegenover *ze bin* en de slot-*n* in de werkwoordsvormen. Protestantse dorpen van oostelijk Zeeuws-Vlaanderen sloten vaak bij het Walchers aan. Het onderscheid tussen noord- en zuid-Zeeuws vertoont dezelfde grens als de oude administratieve indeling tussen Zeeland beooster- en Zeeland bewester-Schelde.

Ook op de Zeeuwse eilanden vinden we uiteraard taaleilanden. Afwijkende dialecten hebben bijvoorbeeld Westkapelle en Arnemuiden. Het wordt ook beweerd van Nieuw- en Sint-Joosland. Op Tholen merken we dat Oud-Vosmeer iets meer naar het Brabants neigt, aangezien het vroeger verbonden was met het tegenwoordige Nieuw-Vosmeer. En Bruinisse staat ook bekend als plaats met een afwijkend dialect. De verschillen zijn vrijwel altijd of historisch verklaarbaar of op basis van de herkomst van de bevolking. In andere gevallen speelt een geïsoleerde ligging met een eigen beroepsbevolking, bijvoorbeeld als vissersdorp, een bijkomende rol.

Stadsdialecten zoals dat van Middelburg hebben ook wel eens heel eigen ontwikkelingen. De stad zet zich immers graag af tegen het omliggende platteland.



## Kent u ze?

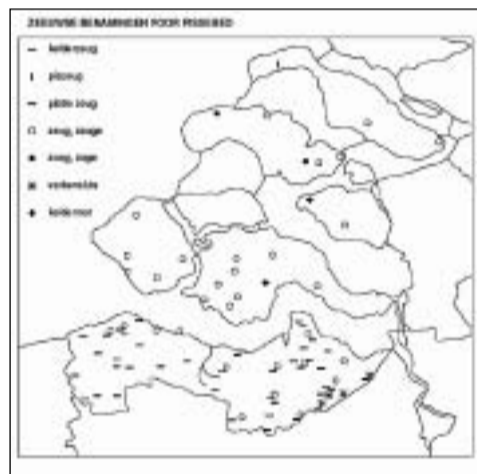
# De mooiste dialectwoorden

In 2004 was de Zeeuwse Vereniging voor Dialectonderzoek, nu de Zeeuwse Dialect Vereniging (ZDV), 75 jaar oud en werd er een symposium georganiseerd. Op dit symposium werd bekend gemaakt welk Zeeuws woord er het mooist, leukst of meest typisch was volgens de Zeeuwen. Hieronder wordt de top vijf nader bekeken.

### Platte zeuge

Wat niemand had durven te vermoeden ... de *platte zeug* 'schuurborstel' werd de uiteindelijke winnaar van de dialectverkiezing.

Ook een pissebed wordt wel *platte zeug* of *zeug* genoemd, maar dat komt in een groter gebied dan Zeeland voor, nl. in Zuid-Holland, Zeeland, Noord-Brabant en het noordwesten van West-Vlaanderen. *Platte zeug* voor 'schuurborstel' is vooral in Zeeland opgetekend.

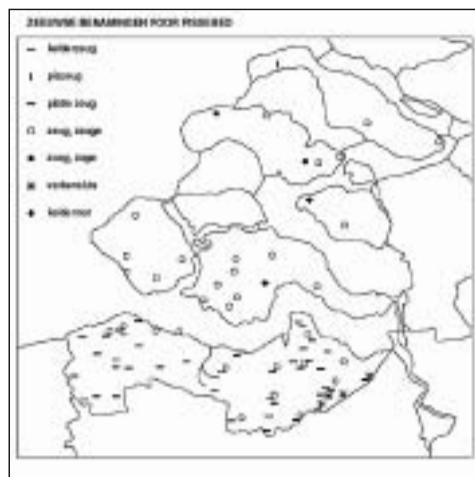


Hoewel *platte zeug* vooral Zeeuws is, blijken andere *varkens*-benamingen in heel Nederland en Vlaanderen gebruikt te worden om dergelijke schuurborstels te benoemen, en dat geldt ook voor de benamingen voor de pissebed. Wellicht is de benaming te verklaren uit de grondstof waarvan de borstel is gemaakt, nl. varkenshaar. Niet alle taalkundigen zijn daarvan overtuigd. Sommigen denken dat de schuurborstel genoemd is naar de pissebed. De vorm zou dan bepalend geweest zijn bij deze betekenisoverdracht. Anderen zoeken het in nog andere betekenisoverdrachten, maar feit is dat het gebruik van *varken*, *zuwijn* of *zeug* voor 'schuurborstel' vrij algemeen bekend is in onze dialecten.

### Rugesôôt

De ragebol heet in een groot deel van Zeeland *ruugôôt* of *rugesôôt*. Verder komen ook benamingen voor als *koppespinder*, *koppespinvaeger* en *raegshôôd*, *raekshôôd*, *raeshôôd* en *koppejaoger*. *Koppespinder*, *koppespinvaeger*, *koppejaoger*, *ruugôôt* en *rugesôôt* werden ingezonden voor de verkiezing, maar *rugesôôd*, *ruugôôd* werd door meer inzenders mooi of typisch gevonden.

Een mogelijke en tamelijk voor de hand liggende etymologie is dat *ruugôôd* letterlijk 'ruig hoofd' betekent. Er komen ook vormen voor met een *r*-invoeging, wellicht omdat men het woord niet meer herkende en er dus volksetymologisch een ander woord ontstond: *rugesôôrt*. In het *Woordenboek der Zeeuwse Dialecten* staan o.a. *ruus'ôôd*, *ruger-sôôd* en *rugesôôrt*.



De Zeeuwse vormen hebben vooral *-hoofd* als tweede deel. Vormen met *-hoofd* zijn bekend in een aaneensluitend gebied dat gevormd wordt door Zuid-Beveland, Tholen, Sint-Philipsland, Goeree, Overflakkee, Voorne, Putten, Beierland en in nog enkele alleensstaande plaatsen in de buurt.

*Koppejaoger* - een enkele keer *kobbejaoger* - is de Zeeuws-Vlaamse benaming, die ook in Vlaanderen vrij algemeen gebruikt wordt. Ook *kopvaoger* komt wel eens voor. Voor de verkiezing werd in de spinnensector ook nog het werkwoord *koppespin* ingestuurd, voor 'het spinrag weghalen'. De vorm *koppespin* voor 'ragebol' is ooit opgetekend in Zuid-Beveland. Dit *kramen* betekent zo veel als 'opruimen'. *Opkramen* wordt in deze betekenis hier en daar wel nog gehoord in Vlaanderen; oorspronkelijk verwijst het naar 'het weghalen van het marktkraam, het wegbergen van de waren en vertrekken'. Andere Zeeuwse vormen zijn *koppespin(ne)-veger* (op Schouwen-Duiveland, Noord-Beveland en oostelijk Zeeuws-Vlaanderen, iets minder frequent op Tholen, Zuid-Beveland en Walcheren), *koppespinvaeger*, *koppespinder* en *koppespinner*.

### Vaneffentenden/vanessentenden

De vorm *vaneffentenden* of *vaneffentennen* 'van het ene eind tot het andere' is bekend op Tholen en Zuid-Beveland (WZD). De vorm *vanessentenden* wordt in heel Zeeland gebruikt. Dek neemt *van nessen tennen* op in zijn Kruijningse woordenlijst. Hij merkt op dat als *nessen* een plaats aanduidt, het vervangen kan worden door *ness* of *neffen*. In de andere gevallen kan het alleen vervangen worden door *neffen*. In het WZD situeert Ghijsen *van nessen tennen* vooral in

oostelijk Zuid-Beveland. Het heeft ook de overdrachtelijke betekenis 'driftig van aard'.

*Vaneffentende(n)* of *vaneffentennen* wordt opgetekend in Zuid-Beveland en Tholen, en heeft op de Bevelanden en Tholen ook de betekenis 'ongeduldig, kort-aangebonden': *ie is gauw van effentenden*. *Vanessentenden* en varianten (*van essen tennen*, *van estende*, *van ensentende(n)*, *van ensentend*, *van enstenden*, *van enstentenden*) zijn verspreid over heel Zeeland.

### Ver(h)abbezakken

Of men het werkwoord *verhabbezakken* als een typisch Zeeuws woord moet beschouwen is wat twijfelachtig, omdat het een vrij groot verspreidingsgebied heeft. Het is wellicht ingezonden omdat het niet meer zo bekend is en omdat het mooi klinkt. Als woorden uit de dagelijkse omgangstaal verdwijnen, durven mensen nogal vlug beweren dat het een typisch dialectwoord is: "je hoort het nergens anders, alleen in ons dorp". Dat is niet altijd het geval, en dat geldt bijvoorbeeld voor *verhabbezakken*. We vinden dit werkwoord in het WZD onder *ver'abbezakken* 'verwaarlozen, slecht behandelen', samen met *ver'obbezakken*, *ver'ubbezakken*, *verbabbezakke(n)*. Het woord is in een aantal verwante betekenissen en met veel uitspraakvariatie bekend in een vrij groot gebied in Nederland en Vlaanderen: *verbabbezakken*, *verbabzakken* (o.a. in Limburg), *verpapzakken* of het Vlaamse *verbabbelzakken*. Ook *verbofzakken* is opgetekend. Bekend zijn ook de vormen met een *p* i.p.v. een *b*: *verpapzakken*, *verbabbezakken*, *verpapzakken*, *verpópzakken*. *Verhab(be)zakken*, *verab(be)zakken*, *verhapzakken* zijn in hoofdzaak Brabantse, Zeeuwse, Zuid-Hollandse (eilanden)woorden met, in de *h*-loze gebieden, een bijvorm zonder *b*.

De etymologie is niet zo duidelijk. Misschien is het een afleiding van *habbelen*, *habben* 'babbelen op de wijze van een viswijf', maar dit lijkt nogal onwaarschijnlijk. Het leeft voort in het Zeeuwse 'ab(be)zakke(n)' 'kijven' (WZD) en het hangt etymologisch samen met *hap* 'snauw' en *habben* 'snauwen'. Behalve de betekenis 'verwaarlozen', blijkt op de Zuid-Hollandse eilanden, in Zeeland, Brabant en Limburg ook de betekenis 'bederven, verknoeien' te bestaan.

### Murpel

*Murpel* is een Zeeuwse variant van *merbel*, *marbel*. Deze vormen zijn verwant met *marmar*, dat ontleend is aan het Latijnse *marmor*. Pas na de middeleeuwen is *marmor* de gewone vorm geworden. In het Midden-nederlands was *marber* (van het Franse *marbre*), en ook wel *marbel*, het gewone woord.

De knikker is dus vernoemd naar de grondsoort, nl. marmar. Natuurlijk zijn niet alle knikkers gemaakt uit marmar - ze kunnen ook uit ivoor of uit glas vervaardigd zijn -, maar de Zeeuwse en vele andere dialectwoorden voor de knikker stammen er wel van af, net zoals het Vlaamse *maorbel*. We gaan dus uit van een oorspronkelijke vorm *marber*. De *r* en de *l* zijn klanken die heel gemakkelijk van plaats verwisselen, o.a. als een woord daardoor gemakkelijker uit te spreken is. Een Vlaams voorbeeld is bijvoorbeeld *sleutel* en *sleuter*.

In Vlaanderen wordt *maorbel* vrij veel gebruikt, een vorm die in Zeeland alleen in Westdorpe is opgetekend. *Merbel* is de meest gebruikte variant op Walcheren en in West-Zeeuws-Vlaanderen. Andere vormen met *e* zijn *merpel* (waarin de *p* en de *b* wisselen) in Het Land van Axel, *mèbel* (waarin de *r* wegvalt) in Aardenburg en *meirble* in Philippine.

In de rest van Zeeland horen we de varianten met de *u*-uitspraak. *Murpel* of *mulber* (waarin de *l* en *r* omgewisseld worden) in Het Land van Hulst en *murpel* (nog eens de *b/p*-wisseling) of met invoeging van een *s* *murrepel* op de rest van de Zeeuwse eilanden. Deze vormen zijn te vergelijken met *molber* en *molper* op de Zuid-Hollandse eilanden. In Dordrecht is zelfs *mulver* opgetekend. (WNT)

### Kakkernisje

De vorm *kakkernisje* klinkt voor heel wat Zeeuwen als een typisch Zeeuws woord. Zeeuwen spreken nogal wat *e*-klanken uit als *i*, dit *nisje* is dus eigenlijk een 'nestje'. Als we het woord vernederlandsen krijgen we dus de vorm *kakkernestje*, een woord dat ruimer verspreid is dan alleen maar in Zeeland. Er bestaan ook van dit woord heel wat varianten: *kakkenest*, *kakkernest*, *kakenest*, *kakernest*, *kakelnest* (met de verschillende uitspraken van *a*, *aa* en *e* als extra varianten). Meestal wordt het woord als verkleinwoord gebruikt: *kakkernestje*, *kaggernestje*. Al deze woorden betekenen 'het jongste vogeltje in een nest'.

Bij overdracht is *kakkernestje* het laatstgeboren kind in een gezin geworden, en daardoor ook het positieve 'troetelkindje'. De betekenis 'nakomertje' zorgde voor de iets negatievere betekenis 'achterblijver, sukkel'.

### G/hosternokke

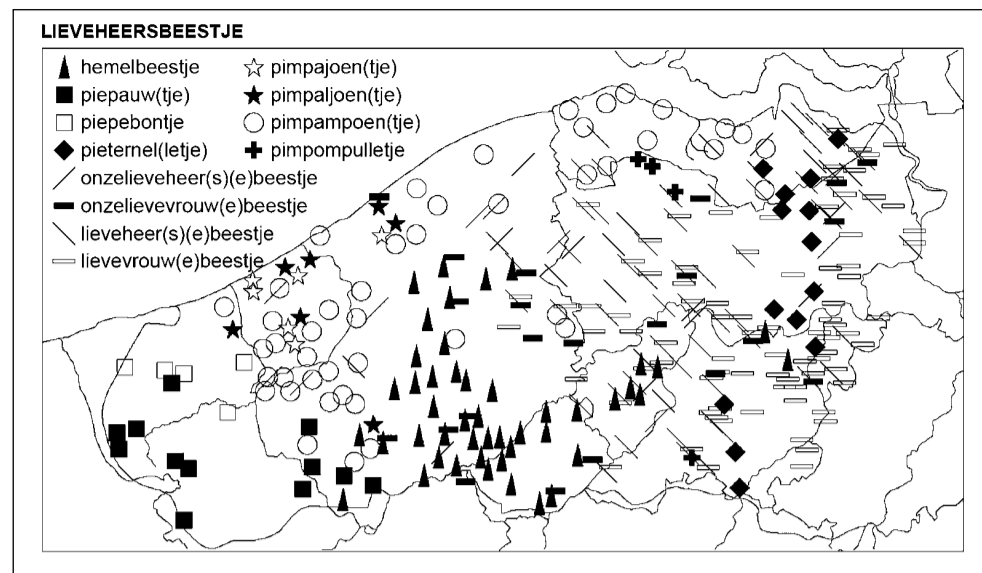
*Hosternokke*/*gosternokke* is een bastaardvloek. Men vervormt de godlasterende vloek waardoor de verbinding met God minder duidelijk wordt. Denken we bijvoorbeeld aan *pot-vol-blomme*, *potvolkoffie* of *potverkoffie*. Het WZD heeft het woord niet opgetekend - wellicht om godsdienstige redenen -, maar het komt wel hier en daar voor in een oudere woordenlijst. Dek heeft het bijvoorbeeld opgenomen in zijn lijst



met Kruiningse woorden. Hij noemt ook *hostermanne*. Door bestaande woorden te gebruiken en wat te vervormen, kan men heel creatief omgaan met dergelijke bastaardvloeken.

### Net niet ...

*Pimpampoeintje* heeft het net niet gehaald in de top vijf, maar het krijgt een eervolle tweede plaats als het op het aantal inzendingen aankomt. Het is een gewestelijke benaming in Zeeuws-Vlaanderen en West-Vlaanderen voor het onze-lieveheersbeestje. In Vlaanderen zijn meer van dit type benamingen in gebruik, zoals bijvoorbeeld *pimpaljoentje*. Deze benamingen zijn wellicht vervormingen van *papeljoentje*, dat eertijds als benaming van andere vliegende insecten voorkwam en uit het Franse *papillon* is ontleend; naast *pepel* 'vlinder', uit het Latijnse *papilio*, heeft men in het West-Vlaams de vorm *piepel*. Andere Vlaamse bijvormen zijn: *pi(e)mpampole*, *piempampoolie*, *pimpampooreken*.



### Uitdrukkingen

Aan de deelnemers werd niet alleen gevraagd hun mooiste woorden in te sturen, maar ook hun favoriete uitdrukkingen. Een grote groep koos voor sjibboletachtige uitdrukkingen van

het type *Lae ma, lae ma, ket alanka* 'laat maar, laat maar, ik heb het al lang gehad', *Mokokè* 'moet ik ook hebben', *Oemoemenoe* 'hoe moeten we nu'. Deze drie kwamen uiteindelijk ook in de top drie terecht.

Op 4 en 5 eindigden uitdrukkingen waar een typisch Zeeuws element in te vinden is: *Bel, bel, bel, 't is vrèed éé* 'wel, wel, 't is toch erg, niet waar' en *Kwa, zei buure, en ze bleef nog een uure* 'kom, zei de buurvrouw, en ze bleef nog een uur'.

### Leuk, mooi of typisch?

Elke verkiezing van mooie woorden is subjectief. Waarom mensen bepaalde woorden wel of niet leuk vinden, is dat ook. Een van de mooiste verklaringen die door de inzenders werd genoteerd was die bij het woord *gosdukertje* dat meikever kan betekenen, maar in andere dialecten ook voor de geelgors wordt gebruikt. De dame schrijft: "Mijn man gaf me deze naam toen we verkering hadden en braaf scheepjes keken aan de zeedijk. Hij is helaas al lang overleden. Een eigen verzonnen naam die verder niemand weet, maar een dierbare herinnering voor mij aan hem waar ik veel van hield." Misschien is dit wel het liefste Zeeuwse woord.

# Jie praet wè gaef! Praten Zeeuwen Ingweoons?

Ingweoons wordt ook Noordzeegermaans of Kustgermaans genoemd.

Het is kenmerkend voor de kustdialecten, nl. de West-Germaanse dialecten of talen aan de Noordzee. Hierdoor heeft het Zeeuws, en ook het West-Vlaams heel wat gemeen met het Engels en het Hollands. In grote delen van Zeeland vinden we nog sporen van die Kustgermaanse woorden in de dialecten en in de plaatsnamen. Wij sommen er enkele voor u op uit het Zeeuws Etymologisch Woordenboek van Frans Debrabandere (te verschijnen in 2007).

### Pitten en briggen

Een veel gebruikt voorbeeld bij Ingweonismen is de ontronding van de *u* tot *i* in *pit* 'put', *rik* 'rug', *dinne* 'dun', *krikke* 'kruk' of *brigge* 'brug', zoals in het Engelse *pit*, *thin*, .... Denken we bijvoorbeeld aan de Zeeuwse plaatsnaam *Brigdamme*. Een *brigge* of *brisse* is in het Zeeuws ook een losse bodem in de spinde.

Andere voorbeelden of afleidingen van de hier al genoemde woorden zijn *(ver)dinsel* 'jonge slapantjes die uitgetrokken worden om de andere planten meer ruimte te geven', *hil*, *hille* 'hoogte, hoog duin; (hoog) eilandje in binnenwater; hofstee' naast *hul(le)*, ook te vinden in *moggenhille* 'muggenbeten, muggenbulten' en in *nille* 'blaar op de huid' uit dat ontstaan is onder invloed van *den* (*hille*) en *midde* 'mud, inhoudsmaat' tegenover *mud(de)*.

### Vier en stieren

Een ander voorbeeld is de *ie* voor *uu* in bijvoorbeeld *lieden* tegenover *lui(den)*, *stieren* tegenover *sturen*, *overstier* tegenover *overstuur*, *vier* tegenover *vuur*.

Een minder bekend voorbeeld is *belieuwd* 'tegen de wind beschut' tegenover *beluud*.

### Muide en goeze

Ingweoons is ook de vorm *muide*, die we kennen uit Arnemuiden, Sint-Anna-ter-Muiden en Diksmuide tegenover het Frankische *mond(e)* uit Dendermonde of Roermond (vergelijk in dit verband ook het Engelse *mouth*, dat ook zonder *n* wordt

gerealiseerd). Een ander voorbeeld van zo'n *n*-loze Ingweoonse vorm vinden we in *goeze* tegenover *gans*, dat we nog aantreffen in de samenstelling *goezemoeze* 'sterrenmuur', dat elders *ganzemoes* of *ganzemuur* heet. Vergelijk de Engelse vorm *goose* en de West-Vlaamse vorm *goeze*. Vormen als *groezemoeze* zijn ontstaan door associatie met *groeze* 'loof', *Oezemoeze* wellicht door de lokale uitspraak *hoezemoeze*. *Oenzemoes* is hypercorrect.

Een minder duidelijk voorbeeld is *boesvol* 'boordevol', dat wellicht een samenstelling is met *boes* 'deel van de koestal', afgeleid van het Oudgermaanse *\*bansa*. Dat geldt ook voor de plantennaam *duus(t)* 'vossenstaart' die elders ook *dons* wordt genoemd.

### Mange en stange

De verschuiving van *nd* naar *ng* tussen twee klinkers is typisch voor de kustdialecten. Voorbeelden daarvan zijn bijvoorbeeld *gringel* 'grendel', *mange* 'mand', *ponger* 'laadboom', *pangel* 'mand, korf', *sponge* 'voorplank aan bed, vloedplank', *stange* 'kuip', *zangerig* 'zanderig'.

Ook *hongersgos* 'kweek', variant van *hondegras*, hoort hier thuis. *Hond* heeft hier een verachtelijke betekenis, vanwege het vervelende, onuitroeibare onkruid.

*Hongersgos* is volksetymologisch, maar ook door het kustdialectische kenmerk dat *nd* tussen twee klinkers *ng* wordt, vergelijk ook *onger* 'onder'. Hetzelfde zien we in *hongetonge* 'smalle weegbree' dat afgeleid is van *hondetonge*.

De vormen *ramangel*, *remangel* 'amandel' zijn wellicht afgeleid van *armandel*, dat met *r*-toevoeging afgeleid is van *amandel*. In *ongersmoks* 'tersluiks, in het geheim' herkennen we *onger* dat afgeleid is van *onder*.

### -ede en -schip

*Mide* 'bedeesd, verlegen' is eigenlijk *mijdde*, een afleiding met het Ingweoonse *ede*-achtervoegsel van het Middelnederlandse werkwoord *miden* 'schuw zijn, ontzien, mijden'. Het achtervoegsel *-schip* '-schap' dat we in *waarschip*, *waardschip* 'garantie, waarborg' zien is eveneens Ingweoons, te vergelijken

met het Engelse *-ship* van bijvoorbeeld *friendship*.

### Heibeier en weel

*Weel*, *wel* 'wiel, binnendijkse kolk, waal; laaggelegen 's winters onderlopend land; drenkplaats voor dieren', is een Ingweoonse vorm van *waal*. Een ander geval waarin aan Kustwestgermaanse invloed kan worden gedacht is *heibeier* 'ruwe klant'. Volgens Magda Devos (M. DEVOS, *Heibeier of haai-baai, 't is niets dan lawaai. Liber Amicorum W.J.J. Pijnenburg*, Groningen, 2005, 91-109) gaat het woord terug 'op een heel oude, Kustwestgermaanse uitroep, bestaande uit de samenvoeging van twee zeer oude kreten.



De eerste daarvan laat zich verbinden met het nog altijd gebruikelijke, aandachttrekkende *hei!*, dat niet enkel in het Germaans maar in de hele Indo-Europese taalfamilie sporen heeft nagelaten. Voor het tweede kan gedacht worden aan de schakerende imperatief van het werkwoord *beiden*, of aan een klanknabootsend woord dat overgeleverd is in de woordfamilie van *beieren* en *beiaard*, maar niet als afzonderlijke uitroep is geattesteerd'.

## Dialectverlies

**Het dialect gaat snel achteruit: steeds minder mensen gebruiken in steeds minder omstandigheden nog dialect en steeds minder Zeeuwen kennen nog dialect. Het wordt steeds moeilijker om het authentieke dialect van vroeger te horen, het dialect dat onze grootouders nog dagelijks gebruikten.**

Voor de achteruitgang van het dialect zijn heel wat oorzaken aan te wijzen. In de eerste plaats zijn dat objectieve factoren die verband houden met maatschappelijke evoluties. We leven niet langer in besloten gemeenschappen. De verhoogde mobiliteit bracht de dialectspreker in toenemende mate in contact met mensen met een andere dialectachtergrond. Ook de invloed van media en onderwijs zijn niet te onderschatten factoren in deze taalevolutie.

De twintigste eeuw was immers de eeuw van de nieuwe communicatiemiddelen: naast telefoon, radio en tv brachten ook de computer en het internet de wereld binnen handbereik. Communiceren gebeurt op steeds grotere schaal.

Voor dergelijke vormen van communicatie volstaat het lokale dialect niet langer. Daarom verruult de dialectspreker in toenemende mate zijn nabije omgevingstaal voor Algemeen Nederlands.

De subjectieve oorzaken van de achteruitgang van het dialect moeten we echter vooral zoeken in de persoonlijke leefstijl. Het dialect wordt prijsgegeven omdat wijzelf dialectgebruik dikwijls associëren met onbeschaafdheid.

Die subjectieve factoren hebben met de perceptie en appreciatie van dialecten te maken: voor het dialect is geen plaats meer in onze multimediale mobiele samenleving; dialectgebruik is plat en ongepast, typisch voor een gebrek aan opleiding en vooral: dialectopvoeding zou een beletsel zijn voor een goede beheersing van de standaardtaal.

Dergelijke vooroordelen zijn natuurlijk fout, maar het blijkt heel moeilijk om mensen van het tegendeel te overtuigen.

# Kiek, kiek, een kacheltje op den diek

Waarom kennen heel wat niet-Zeeuwen het Zeeuwse zinnetje *Kiek, kiek, een kacheltje op den diek*? Omdat het een sjibboletzinnetje is dat gebruikt wordt om het dialect van de Zeeuwen 'vriendelijk' te bespotten. Sjibbolets zijn woorden of uitdrukkingen waaraan iemands taal of dialect gemakkelijk te herkennen is. En *kacheltje* is zo'n sjibboletwoord, omdat het in de betekenis van *veulen* in Nederland alleen bekend is in Zeeland.

## Sjibbolet

Het Hebreeuwse woord *sjibboleth*, dat oorspronkelijk 'korenaar' betekent, komt uit het Boek Richteren (12:1-15): twee Semitische stammen, de Efraïmieten en de Gileadieten, voerden strijd. De laatsten lieten na hun

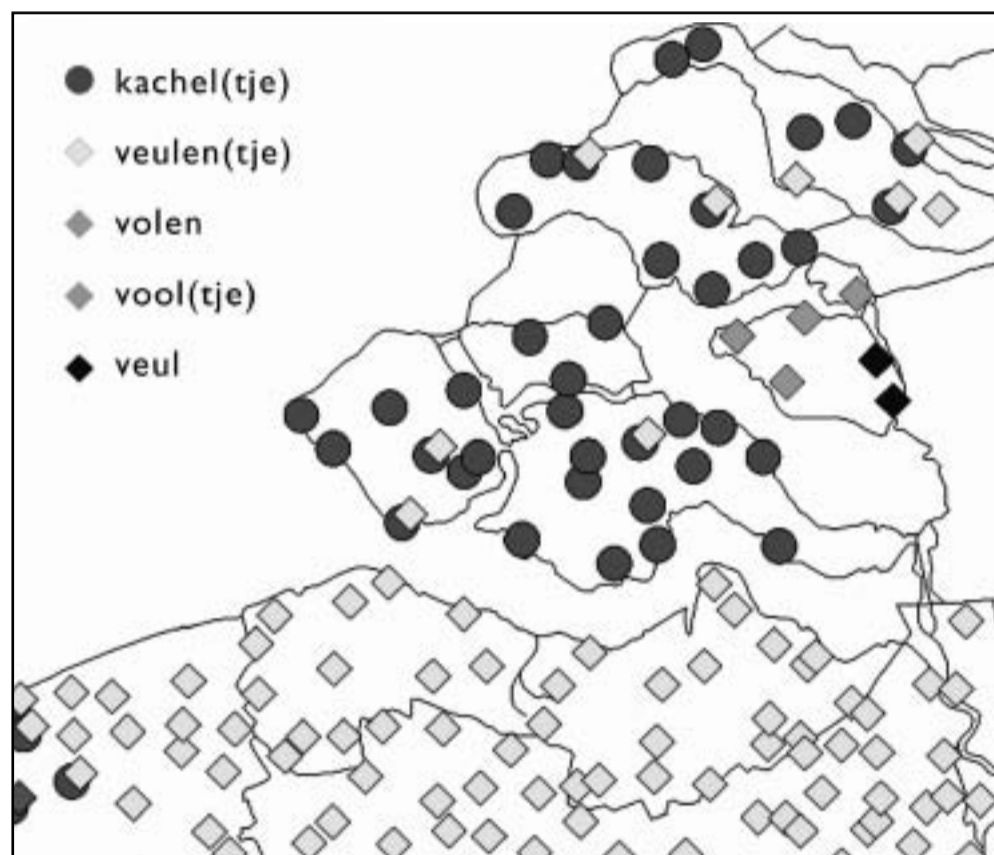
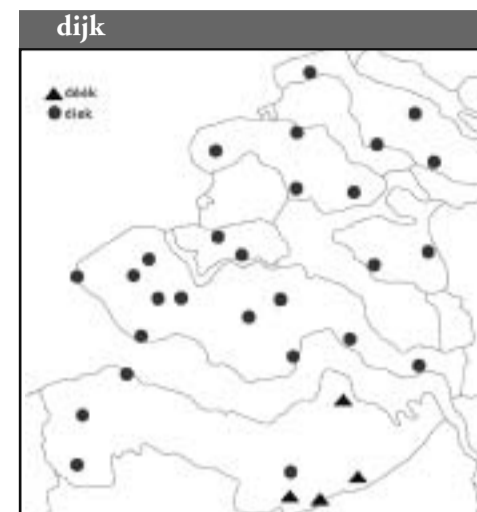
overwinning de vluchtende Efraïmieten bij de overtocht van de Jordaan het woord *sjibboleth* nazeggen. Als ze het woord niet met de correcte *sj*-klank uitspraken, werden ze gedood.

## Kiek, kiek, ...

*Kiek, kiek, een kacheltje op den diek* is het bekendste sjibbolet om het taalgebruik van de Zeeuwen te typeren. Nochtans wordt hier maar één klankkenmerk en één typisch woordverschijnsel naar voren gebracht. Men is het zinnetje uiteraard gaan gebruiken omdat het woord *kachel* bij niet-Zeeuwen direct aan het woord *kachel* als verwarmings-toestel doet denken. Alleen in het West-Vlaams, het Zeeuws en het Hollands is *kachel* immers bewaard gebleven in de

betekenis van 'veulen' en dan nog niet eens in heel Zeeland zoals blijkt uit het bijgevoegde kaartje. *Kachel* is een typisch woord voor (vooral de westelijke kant van) de Zeeuwse eilanden. In Zeeuws-Vlaanderen is het woord onbekend. En ook in Tholen geeft men de voorkeur aan *volen* of *vool*.

De uitspraak van de *ie* in *kijken* en *dijk* komt wel vrij vaak voor in Zeeland, maar toch niet overal, zoals te zien is op het kaartje van *dijk* in Het Land van Hulst en de grensstreek. Het dialect daar is net zoals het Oost-Vlaams in die regio verbrabantst: de oude *ie* is er *ij* geworden en wordt er uitgesproken als *ei*, *èè* (zoals in het Franse *Claire*) of als *aai* (in Hulst): je hoort er dus *keik*, *kaaik* of *kèèk* en *deik*, *daaik* of *dèèk*.



## Etymologie of oorsprong van kachel, veulen en vol

Het Woordenboek der Nederlandsche Taal (WNT) vertelt ons:

**KACHTEL** — in een geassimileerden vorm **KACHEL** —. znw. onz. In West-Vlaanderen (*kachtel*, *kachel*; daarnaast ook *kachsel*, *kassel*) en in Zeeland (niet in Zeeuwsch-Vlaanderen), op Goeree, Flakkee en Schouwen (*kachel*), de naam voor een Veulen. Uit mlat. *capitale*, eigenlijk: vee; stuk vee (deze betekenis heeft mnd. *kachtele*), maar in bijzondere toepassing op het jong eener merrie; een jong paard. Van lat. *capitale* komt, door bemiddeling van fra. *catel*, ook mnl. *cateel*, *cateil*, (levende) have, vee; maar ook: jong paard, veulen; eng. *cattle*, vee, maar ook in beperkte toepassing: paarden; verg. **KATEIL**.

**VEULEN** — **VOLEN** —, znw. onz. (eert. ook *de-* woord), mv. *-s*. Mnl. *volen* en *vole*, resp. met en zonder het verkleiningsuffix *-in-* waarmee het woord in zijn huidige gedaante gevormd is; gewestelijk komt deze vorm zonder suffix nog voor (meest *veul* en *vul*, ook *vool*, b. v. **SASSEN**, *Dr.* 251; **KUIPER**, *Westfri.* 64 b). De verwanten van *vole* zijn: mnd. *vole* (ook *vale*); mhd. *vol(e)*; os. ohd. *folo*; ofri. *fola*; on. *fōle*; ags. *fola*, eng. *foal*; got. *fula*. Met suffix: ond. *fuln*, mnd. *vol(e)ne*, nnd. *fohlen*; ohd. mhd. *ful(n)*; hd. *füllen*.

**VOOL (II)** — **VOLE** —, znw. onz., mv. *volen* en *-s*. Mnl. *vole*. Ingwaecoonsche vorm zonder het verkleiningsuffix *-in-*, naast *veulen*.

## Nog meer spotzinnetjes

De meeste spotzinnetjes focussen op de afwijkende uitspraak. Een beperkt aantal hekelt afwijkende woordenschat, maar meestal in combinatie met uitspraak. Minder frequent zijn spotzinnetjes waarin woordvorming en grammaticale elementen aan bod komen.

## Uitspraak

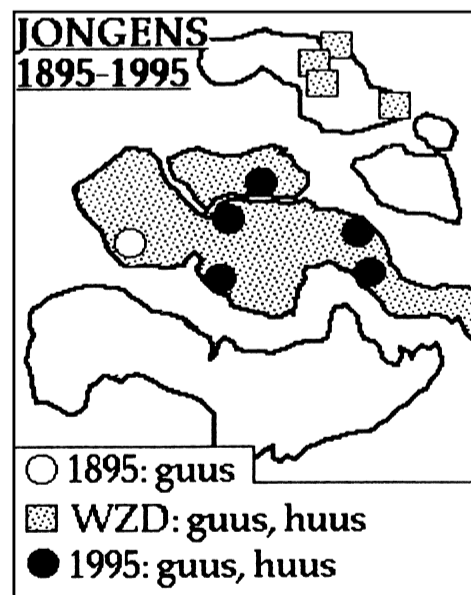
Dat uitspraak het meest op de korrel genomen wordt is normaal: het is immers het meest opvallende kenmerk, men hoort onmiddellijk welke klanken in bepaalde dialecten afwijken van het eigen dialect. En dat kleine verschil is net genoeg om de nabije buurman er even op te wijzen dat hij niet een beetje anders is. Soms is dat verschil heel subtiel en neemt een buitenstaander het niet eens waar. Als men in Ouddorp bijvoorbeeld de zin *Ik hè piene in m'n hood in last van m'n beenen* (Ik heb pijn in mijn hoofd en last van mijn benen) zegt, weet iedereen die in het naburige Goedereede te plaatsen, want in Ouddorp zegt men *hòòd* en *bèènen*, met een gediftongeerde uitspraak. Die van Overflakkee bespotten die van Goeree met *Gòò je weig, of ik slòò je weig* (ga je weg of ik sla je weg) en die van Goeree spotten dan weer terug: *Gae je weg, of bluuf je stae?* (ga je weg of blijf je staan). Flakkeenaars zeggen ook *haon*, *maon* en *kousebaon* (handen, manden en kouse-

banden) om de uitspraak van die door de Goereërs gebruikte woorden belachelijk te maken. Die van Goeree steken dan weer de draak met de nasale klanken in *hangden*, *tangden* en *kousebangden* (handen, tanden en kousebanden) van Dirksland en Herkingen.

De Zierikzeeënaars worden bespot met *dae ei de Noowbele poowrte* (daar heb je de Nobele Poort) en *ei de boowde al heleize?* (heb je de bode (Zierikzeese Nieuwsbode) al gelezen?). Het gaat hierbij niet alleen om een afwijkende uitspraak van de *ee* en de *oo*, die naar een *ou* en *ei* zwemen, maar bovendien gerecht worden uitgesproken.

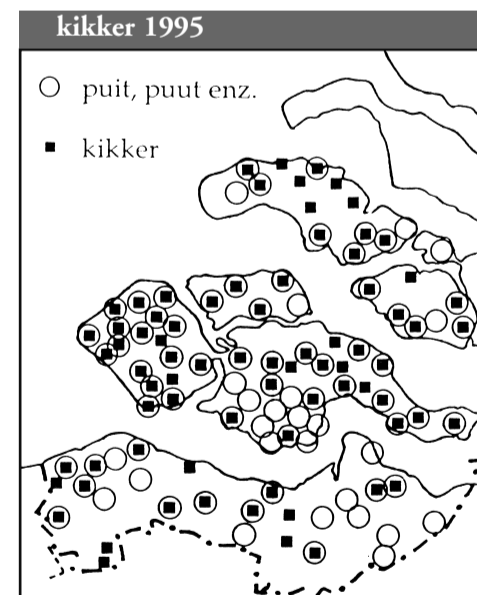
Inwoners van Zuid-Beveland en Walcheren spreken van 't *Land van de 'aoge baomen* (het land van de hoge bomen) als ze de noordelijke eilanden aanduiden, daarmee doelend op de afwijkende klank voor de *oo*, omdat ze zelf spreken van *ôòge bôòmen*.

Andere klankeigenaardigheden vallen iets minder op, zoals de glottisslag: *broo mi suu'er is lè'er* (brood met suiker is lekker) is een spotzin voor Scharendijke; de *k* wordt er als een glottisslag uitgesproken. Ook in Geersdijk spot men met de glottisslag van Kamperland: 'n *Lè'è bà'ie thee mee suu'e* (een lekker bakje thee met suiker). In Colijnsplaat komt de glottisslag nog even de



kop opsteken in *die weunt zè'er achter de ka'reke*, maar het spotzinnetje is vooral bedoeld om de gerekte uitspraak van zowel *zeker* als *kerk* te benadrukken. Ook in Breskens is gerekte uitspraak de basis voor het spotzinnetje 'n *cè-nt voor de kèr-ke* (een cent voor de kerk). In Westkapelle is de *l*-uitspraak opvallend, zoals blijkt uit het Walcherse spotzinnetje: *oll en boll en nog niet voll* (hol en bol en nog niet vol).

Op Zuid-Beveland is er een westelijk deel en een oostelijk deel: 't west-ènde en 't oost-ènde. Die van het west-ènde bespotten die van het oost-ènde met *zèèn*, *doen* en



*lèèten*, *gruttepap eten* (zeggen, doen en laten, gruttepap eten), omdat zij de slot-*n* uitspreken.

Er zijn er nog meer, maar laten we de reeks afsluiten met dit rijmpje van Ouddorp, waarin de in het Zeeuwse taalgebied alleen in Ouddorp en Goedereede gebruikte woorden *uus* (ons, als persoonlijk en bezittelijk voornaamwoord) en *puus* (poes) voorkomen: *uuze puus heit zeve puuzen epuust. D'r is gèèn èène puus die zovel puuzen kan puuze as uuze puus* (onze poes heeft zeven jongen gekregen. Er is geen enkele poes die zoveel jongen kan krijgen als onze poes).

**Woordenschat**

Een voorbeeld van een echt lexicaal sjibbolet vinden we in Zeeuws-Vlaanderen: men bespot er de typische Vlaamse woorden die in een aantal Zeeuwse grensdorpen gebruikt worden: *da mutteke stond achter de wjerre en 't rokelde mè zijn kodekke* (dat kalf stond achter de haag en schudde met zijn staartje).

**Klank en woord**

In een aantal sjibbolets worden uitspraak en woordenschat gecombineerd, zoals in het al besproken *kiek, kiek, een kacheltje op den diek*. Een ander Zeeuws voorbeeld is *bie ons tuus gooie de guus mee kluten over 't uus nae*

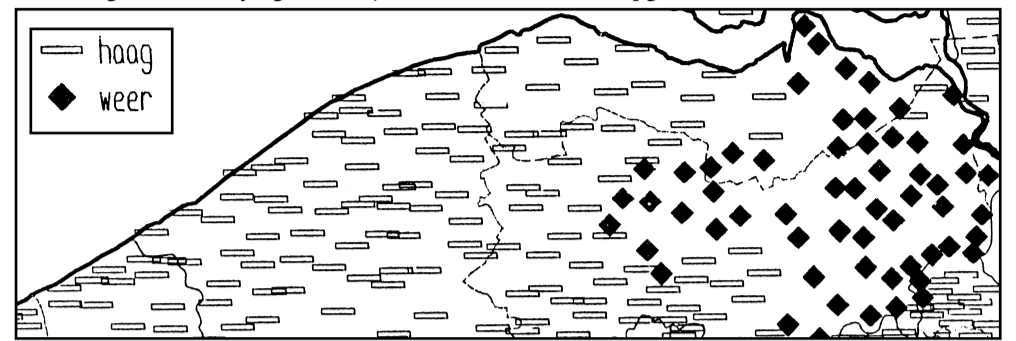
*de puten in de dulve* (bij ons thuis gooien de kinderen kluten over het huis naar de kikkers in de sloot): hierin komt niet alleen de uitspraak van de *ui* aan bod, er worden ook een aantal afwijkende woorden zoals *dulf*, *puut* en *guus* gebruikt, om de onverstaaenbaarheid te accentueren.

De Zeeuwse eilanden typeren Zeeuws-Vlaanderen met *'t land van ekik en egie*, een grammaticaal sjibbolet waarin de voornaamwoordverdubbeling op de korrel wordt genomen.

Het gebruik van het werkwoord *zijn* - en dan letten we op de derde persoon meervoud - komt ook wel eens voor in spotzinnetsjes:

het noordelijke deel van Zeeland heeft in alle gevallen *binne* of *bin*, terwijl in het zuidelijke gebied de vorm *zien*, en in het oostelijke gedeelte van Zeeuws-Vlaanderen en in de grensstreek *zijn* gebruikelijk is. In

Het Land van Axel zeggen ze dan weer *bin*. Het gebruik van *binne* heeft op de noordelijke eilanden het taalrijmpje *die binne binne, binne binne* (wie binnen zijn, zijn binnen) opgeleverd.



## Zeeuw, Zeeuws

Waarom heten de inwoners van Zeeland *Zeeuwen* en niet *Zeelanders*, en waarom heet hun taal *Zeeuws* en niet *Zeelands*? De inwoners van Holland zijn toch ook *Hollanders* en hun taal heet toch *Hollands*? Maar Engeland wordt ook niet bevolkt door Engelanders maar door Engelsen en hun taal is niet *Engelands*, maar *Engels*. Engeland is namelijk het land van de Angelen. En aangezien Zeeland een land aan de zee is, zijn ook de bewoners ervan mensen die aan de zee wonen. *Zeeuw* is afgeleid van *zee* en niet van *Zeeland*. Het Mnl. woord *seeusch*, *zeesch* betekende 'tot de zee behorend, van de zee'.

Kiliaan vermeldde al *seeuwe* als *vetus*, dus verouderd, voor *see* 'mare'. Hij noemde er ook het bn. *seeuwisch*, *seesch* 'marinus, aquoreus' bij, d.w.z. 'tot de zee behorend'.

Hij vermeldde ook de *seeuwsche boone*, die Rembert Dodoens blijktbaar als *baena Zelandica* vertaalde. In het *WNT* (XXVII, 1506) vinden we die *Zeeusche boonkens* al in 1554. Maar het *WNT* kent nog heel wat meer dingen die *Zeeuws* genoemd worden: *Zeeuwse aardappel*, *Zeeuwse griet* 'appelsoort', *Zeeuwse kastanje*, *Zeeuwse kers*, *Zeeuwse pipping* 'appelvariëteit', *Zeeuwse tarwe*, *Zeeuwse zoete* 'appel', *Zeeuwse beschuit*, *Zeeuwse chocolade*, *Zeeuwse knoop*, *Zeeuwse steen*, *Zeeuwse taart*, *Zeeuwse hoed* 'inhoudsmaat', *Zeeuwse zak*, *Zeeuwse duit*, *Zeeuwse nobel*, *Zeeuwse rijksdaalder*, *Zeeuwse schelling*, *Zeeuwse haring*, *Zeeuwse mosselen*, *Zeeuwse oester*, *Zeeuwse paard*, *Zeeuwse koorts*, *Zeeuwse ploeg*, *Zeeuws spoor*. De *Zeeuwse uitkijk* was een aan de Zeeuwse walvisvaarders toegewezen deel van Spitsbergen.

*Zeeuwse renten* zijn 'overvloedige opbrengst'. *Zeeuws meisje* is boter, maar een *Zeeuwse maagd* was een jonge vrouw die al voor het huwelijk haar maagdelijkheid verloren had.

Het is duidelijk dat *Zeeuws* een afleiding is van *zeeuw*, een oudere variant van *zee*. Maar hoe komt *zeeuw* aan die *w*? Het woordje *zee* luidde in het Onl. *sêo*, zoals ook in het Oudsaksisch en het Oudhoogduits, in het Oudfries *sê* en in het Oudengels *se*. Het Gotische woord was *saiws*. De genitief van het woord was zowel in het Oudhoogduits als in het Middelnederlands *sêwes*. De *w* in *Zeeuw(s)* komt dus uit de verbogen vorm, aangezien de *w*, die we nog zien in Gotisch *saiws*, voor een klinker als glijder bewaard bleef en niet gevoaliseerd werd. *Zeeuw/zee* is goed te vergelijken met *sneeuw*, dat in het

West-Vlaams en veel Oost-Vlaamse dialecten nog algemeen *snee* is. Ook Ghijzen vermeldt naast *sneeuw* eveneens *snee* in Zuid-Beveland, Land van Axel, Ouddorp en Breskens. In *Zeeuws gelf* 'geel, geelbleek' is de *w* van West-Vlaams *geluw*, *gelw* tot *f*verschoven; het is eveneens de verbogen vorm van Mnl. *gelu* 'geel'. Zo is de familienaam *De Caluwé*, eigenlijk *De Caluwe*, de verbogen vorm van Mnl. *calu* 'kaal'. Zoals in *Zeeuws gelf* is de *w* tot *f*verschoven in de familienaam *De Calff*. Die moeten we natuurlijk onderscheiden van *tCalff*, want niet iedereen die *Kalf* heet, was kaal. Claes Pieterszoon Calff woonde in 1545 in 't Calff in Amsterdam.

Frans Debrabandere, *Zeeuws Etymologisch Woordenboek* (2007)

# Luisteren naar verhalen

**In de tentoonstelling kunt u naar enkele verhalen luisteren in het Zeeuws. Er is een onderverdeling in regio's. Drie keer vier bioscoopstoelen vertegenwoordigen de dialecten uit het noorden, het midden en uit Zeeuws-Vlaanderen. In de vier stoelen van de noordelijke groep hoor je verhalen uit Goeree-Overflakke, Schouwen-Duiveland, Tholen en Noord-Beveland. De middengroep heeft twee stoelen voor Walcheren en twee stoelen voor Zuid-Beveland. Het verhaal dat we hieronder afdrukken is een Walchers verhaal (Zoutelande) dat in de tentoonstelling te beluisteren is.**

**De Zeeuws-Vlaamse groep heeft een stoel voor West-Zeeuws-Vlaanderen, Het Land van Hulst, Het Land van Axel en de grensstreek. Bij elke stoel hoort een boekje met de vernederlandste versie van de verhalen zodat ook niet-Zeeuwssprekenden de verhalen kunnen verstaan. In deze dialectkrant geven we u de Zeeuwse versie. Voaraan in het boekje wordt uitleg gegeven over de dialecten van die specifieke regio.**

## De tand van de tied

*Frans van der Heijde*

Een ienkele keer kiek ik nog wè es in ouwe fotoboeken. Ik moe eerlijk zeie da zò'n kort weerzien mee je verleden best indruk maekt. Je zie "oma" wi trug in de vurm van dat knappe meisje, wi ao je 't vier vò uut je sloffen liep en je zit wi ohe in ohe mee die joen, wi a "oma" toen verliefd op wier. Hin dudelijker voorbeeld van 't knaohen van de tand van de tied dan ouwe fotoboeken. Je vraeh je eihen soms naebie af, of je 't echt geweest bin op die foto. Een neefje van mien was zò kwaed, toen a t'un z'n eihen op een foto zag in z'n bloôtje op de comode, wan ie was dat nie, ie was a zesse, een hrôte joen, hin naekte baby. Brullend liep' un weg, toen a z 'um vertelde dat'un 't toch echt was.

Gelukkig moe iedereen d'r an hlove en dat merrek je 't beste ao je wi es mensen tehen komt, die ao je jaeren nie gezien eit. 't Is a eèl wat a ze joe nog herkenne. En je vindt het nie zò leuk, as ze niks bekends mi in je zie. En noe weet ik wè, dat het 't belangriekste is d'ao je nog goed gezond bin. Mè toch..!

As je kleinkind naebie in een deuke leit van 't lachen bie 't zien van opa en oma op een Sparta uut de jaeren zestig omdat oma d'r aer zò stom zit en opa zò mè een stropdasse an eit en dat 't liekt of 'n een pruke op eit mee een scheiding d'r in, dan weet je wè oe laete of 't is, a kiekie die twi mensen nog zò gelukkig de wereld van zò'n veertig jaer gelee in. Dan bin jie oud an 't oren. Kiek aoles zit d'r gelukkig nog an, mè 't ène deël is wat verkleurd, 't andere naehenoeg verdwene, sommihe dêlen bin hrôte of breëer hore en andere wi uutgezakt. Kortom, 't mooiste is t'r bie de meëste toch af en de lach van zò'n kind is di des te meer een bewies van.

Noe is 't gelukkig een verschiensel van aole tieden. En in aole tieden ebbe mensen der best gedae die aftaekelieng tehen t'ouwen of te verdoenkeremaenen. Kleren ebbe aoltied vee kunne bedekke of juist laete zie..! Kleren maeke de man en nie te verheten de vrouwe. 'k Ore 't m'n vrouwe nog zeie tegen d'r vriendin: "Dat kleëdt toch slank af é!" en "Dat truitje moe je over je broek draeh, dan kom je buuk nie zò uut".

Het draehen van sieraoden is ook ies van eëuwen oud. Mee goud en zilver ebbe vee rieke mensen d'r eihen aoltied behange. En diengen deu je neuze of j'n oren douwe is eus nie ies alleën van deze tied. Het lei wè af, aol dat gehlinster, a bluuf het spreekwoord: "A draegt dat mens een gouwe rieng, het bluuf toch nog een lillijk dieng" een waarheid as een koe. En of een piercing deu je lippen, wideu je alleën nog mè slissend kan praote, iemand echt mooier maekt, bluuf vò mien eèl duuster.

Je kan je gezicht ook mee van aoles beschildere of plamure, a moe je zò ies ook niet overdrieve. En ao je het echt nie mi an kan zie, bin d'r ook nog dokters, die a stikken van je neuze, j'n oren, je bosten of je billen weg kunne aele, of d'r bie doe. De reclame laet ons ook nog vee belovende en weinig gevende zalfjes en olietjes zie. Mè een eèl modern middel om de tand van de tied een bitje tehen t'ouwen, is de tatoe! En di wou 'k het noe nog es mee julder over ebbe. Vroehere ware 't alleën stoere manspersönen, die op d'r aeremen aolerlei schilderwerrek an liete brienge. En nie alleë di, mè dat zag je pas as ze nie vee goed an aode. De tatoe was vò sterke mannen, de neptatoe vò huus. Die kreeg en krieg je bie chips of kauwgom.

Tehenwoordig is 't overgeslohe nè de vrouwen. Die werreke, zò as op zòvee gebieden, vee geraffineerder. Kleine figuurtjes op d'r enkel, d'r schouwer of d'r buuk. Je kan 't pas goed zie op strange, wan opvalle doet het. Zoude ze aol beseffe, da ze mee die vlinder op d'r beën en die slange op d'r rik ook 't bejaerd'uus in moete?

Ik zag van de zeumer op strange een meid mee een hroët, zwart vieheblad op d'r kont. Vee te hroët vò mooi. Kiek mensen, en dan hae mien fantasie drek aan 't werrek, di kan 'k niks an doe. Ik dienke dan, dat het bie die meid "overgeschilderd" is.. Dat er eest een arte inhebrand is mee de letters: for ever John. En dat het uitgehaen is mee John en da Philip noe nie iedere keer over z'n voorhangen wil vrieve. Zò'n hroët vieheblad is dan een uitkomst!

Ik bluve zò'n tatoe een gevaerlijk sieraod vinde, wan je kan toch nie overal vieheblaeren laete anbrienge. Neem noe dat vrouwtje van een paer strandkotjes verder bie mien op strange. Vorig jaer waere d'r twi hrappige dolfijntjes rond d'r naevel te zien. Die keke verleidelijk de wereld in. 't Was echt een lust vò j'n ohen, wan ze zag t'r verder ook eèl goed uut. Eigenlijk waere die dolfijntjes hlad nie nõdig, mè gged, het a wat!

Ik ao ze eèl de winter nie gezie, mè vorige weke waere me wi aolebei op strange. En of de dolfijntjes d'r mee te maeken aode, weet ik nie, mè zelfs mien manneohen zache a drek, da ze a "verscheiene maenden onderwehe" was. Ze wou toch d'r bikini nog anouwe, zag ik, wan iedereen mocht 't wete, da ze moeder wier. En de hrôte anstaende vaoder vond, da ze in deze positie nog fotogeniek genoeg was...

Di stapte ze, mee d'r buuk nè voren, nè de zeë toe. Ik kon 't nie laete om ze toch wat beter te bekijken. En jawel ô, net wat a 'k docht. Mee 't dikker oren van d'r buuk waere de dolfijntjes twi hrôte walvissen hore, die beschermend rond het ongebore kind zwomme.

Toen docht ik wi an mien fotoboeken. As die noe es laeter mee d'r naegeslacht in fotoboeken kiek (a die d'r dan nog bin ô !), dan dien'k dat er ook nog wè es gelache zà ore. En da ze dan wè es wille wete oe of 't er voorstaet mee die dieren op d'r buuk. Of zoude't ook vieheblaeren hore weze...?

## Terug naar de jaren 60

Hieronder vindt u enkele korte stukjes uit Sluis, Colijnsplaat en Clinge zoals die op de schermen van de luisterhokjes te lezen zijn.

**De ramp van 1953**  
Sluis (West-Zeeuws-Vlaanderen):

**Als je hier een noordwester krijgt...**

Sprekers: Prudent, gemeentebode (°1903) en Johan Taeldeman (opnameleider)  
Datum opname: 24 augustus 1966

En dan krijg je, en als je een noordwester hebt en een springvloed, dan is 't er hier gevaar, ja, en dan tot aan heel die duin, dat was weg en dan stond ginder aan dingen stond 't onder water, hé. Ginder aan de zwarte polder.

Ja ja, en dan die bakker die bracht ons eten en hebben we daar gestaan tot een uur of zeven en dan kregen we een seintje dat 't niet meer nodig was dat de zee aan 't afnemen was en dat we naar huis konden. Dan zijn we 's avonds zijn we dan naar huis gegaan en veel grote koude gehad want 't was nog een beetje lelijk weer, goh.

*Het was voor allemaal koud, hé.*

Dan kreeg je zo zeewind, he. En iedere keer als die golven dan zo kletsten dan kreeg je dat schuim op je. Maar heel Zeeland, van overal, dus van daar op de Hoofdplaat, daar had je ook een dijk, daar was ook een brok uitgeslagen. Ja ja dus daar waren ze ook te bezig aan het dichten met zandzakken. Er was geeneen boer meer die had die had geeneen zak meer. In geeneen graanpakhuis daar lag geeneen zak meer in ook. Die hadden ze allemaal gevorderd. De politie, al die zakken vooruit.



**Landbouwleven**  
Colijnsplaat (Noord-Beveland):

**Dat is toch eigenlijk zonde van die oude mannetjes**

Sprekers: boerenarbeider (°1889)  
Datum opname: 11 januari 1961

Ja, daar waren vroeger waren er van die enkele boeren, die stonden daar ontzettend op dat dat personeel per se nieuwjaar kwam wensen. Ik heb dat gezien van als ik nog maar een jongen was, dan zag ik van die oude mannetjes, die hadden dan 's ochtends naar nieuwjaarskerk geweest, dan kwamen ze om half twaalf uit de kerk, dan gauw gauw een erpel (= aardappel) of drie en dan stapten ze naar zo'n hofstee, een uur verte van 't dorp. Maar die boer, die was daar zo op gesteld, dat moest gebeuren, geen weer of wel mooi weer, ze moesten komen. Nu vond ik dat ik als jongen zo dacht ik, tjonge, dat is toch eigenlijk zonde van die oude mannetjes, dat die nu zo'n eind moeten gaan lopen om nieuwjaar te .. dat kunnen ze toch morgenochtend ook doen, als ze weer op die hoeve komen, maar dat moest.

Maar bij andere, ja dat deed je dat de tweede januari. Dan kwam je op die hofstee, je ging aan het werk om kwart over zeven, half acht en dan een uur of negen of half tien dan kwam zo'n baas op de vloer en dan ging je fatsoenlijk nieuwjaar wensen. Daar waren ook boeren, ten minste één weet ik zeker, die dat je zo'n dag niet zag, die wou geen nieuwjaar gewenst worden. Net zo min als dat hij jarig was, dan zag je hem ook niet. Gefeliciteerd wou hij niet worden. Dat zijn van die ideeën, die dat die mensen erop na hielden, hé. Ja, met die nieuwjaarswensen zo als ik zeg dat zijn die mensen dat gewoonweg



verschrikkelijk dat die oude mannetje die reis expres moesten doen, hé, voor een sigaar en ja misschien een borreltje

**Alledaagse leven - Clinge (grensstreek):**

**Wie de beste mal maakt, heeft de schoonste klompen**

Sprekers: J.F (°1915) en Johan Taeldeman  
Datum opname: 26 juli 1966

Ja, een klomp. Eerst een boom. En die boom die zagen ze eerst op schijven, op maten *Met een handzaag of zoiets?*

Dat ging toen met een handzaag, een trekzaag. Aan de ene kant een man en aan de andere kant een. En ik heb dat zelf mee moeten helpen, dus ik weet dat nog wel. En dat was .. ja, de ene werkte met twee knechten, de andere met vier knechten, als het een hele grote was met zes knechten. Zo was dat. Dat was een grote. Dus dat werd dus in schijven gezaagd op maat voor kleine klompen grote klompen naar gelang, hé, het moest die maat ook zijn. Dan werden die dus de pel afgekapt en dan werden dus die schijven in stukken gekloven met de hand allemaal, alles met de hand, hé.

*En met welke ...?*

Gewoon met een soort kapmes, een soort bijl. Een kliefmes zeiden ze daar tegen *Een kliefmes, ja*

En dat kapt ze ze op maat en dan ging je dus in de stal en dan ging je dus op de blok en daar werd dus een ruwe vorm van een klomp aangekapt. En dan werd hij dus bij .. met een krammes bijgewerkt totdat dat meer op een klomp trok en dan hadden ze een houten bank en daar zetten ze een klompklem in; dat werd dus, een heulbank noemen ze dat, en dan werd dat binnenste er uitgehaald.

## Zeeuwse dialectverenigingen

Zeeland kent een groot aantal actieve dialectverenigingen en groepen. De oudste, grootste en bekendste is de **Zeeuwse Vereniging voor Dialectonderzoek** (Boterzandstraat 15, 4521 AS Bievlvliet, telefoon 0115-481521), die in 2009 haar 80-jarige jubileum zal vieren. Samen met de andere streektaalorganisaties wordt veel en belangrijk werk verricht: talloze gevarieerde activiteiten en publicaties schrijven zij op hun naam. Het belangrijkste en bekendste werk is ongetwijfeld het *Woordenboek der Zeeuwse Dialecten*, met het supplement en de cd-rom. Zij verspreiden ook het kwartaaltijdschrift *Nebalennia* waarin allerlei nieuwtjes en artikelen over het Zeeuws te lezen zijn. De **Zeeuwse Dialect Vereniging**, zoals ze tegenwoordig heet, draagt in aanzienlijke mate bij aan de groeiende belangstelling voor het Zeeuws.

Ook de **Stichting Johan Hendrik van Dale** ondersteunt activiteiten i.v.m. streektaal: ze organiseert symposia en publiceert in

2007 een etymologisch woordenboek van het Zeeuws.

't **Kerkje van Ellesdiek** is een bloeiende organisatie met o.a. de vertelgroep Midden-Zeeland (telefoon 0118 563312) en de bijbelvertaalgroep. Zij organiseren meezingmiddagen, ondersteunen publicaties, enz. (hun programma is te vinden op [www.ellesdiek.nl](http://www.ellesdiek.nl)).

Andere vertelkringen vind je in Zeeuws-Vlaanderen: **Stichting Kiosk** (telefoon 0114-315289, e-mail [stichtingkiosk@zeelandnet.nl](mailto:stichtingkiosk@zeelandnet.nl)) voor Oost-Zeeuws-Vlaanderen, **Vertelkring Van onze kant'n** (telefoon 0115-630382, e-mail [theodoradesmet@zeelandnet.nl](mailto:theodoradesmet@zeelandnet.nl)) voor West-Zeeuws-Vlaanderen.

Zij organiseren vaak vertelavonden. De **Stichting Zuidwest 7** (Ritthemestraete 14, 4388 JR Oost-Souburg) publiceert het Zeeuwstalige literaire tijdschrift *Noe*.

Verder zijn er nog wat kleinere verenigingen die zich met het dialect bezighouden, zoals de **Dialect- en geschiedensgroep Ons Boeregoed** (telefoon 0113-381513, e-mail [deelgroepen@ons-boeregoed.nl](mailto:deelgroepen@ons-boeregoed.nl), [www.ons-boeregoed.nl](http://www.ons-boeregoed.nl)), de **Dialectgroep Tholen-Sint-Philipsland** (telefoon 0166-602226), de **Werkgroep Streektaal van de Vereniging Stad en Lande van Schouwen-Duiveland** (telefoon 0111-412705, e-mail [secretariaat@stad-en-lande.nl](mailto:secretariaat@stad-en-lande.nl)).

De **Stichting School en Dialect** ontwikkelde een scholenproject voor basisonderwijs (telefoon 0114-315289, e-mail [schodia@zeelandnet.nl](mailto:schodia@zeelandnet.nl)).

Voor algemene informatie of meer inlichtingen kunt u steeds terecht bij de **consulent streektaalen** van de **Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland** (telefoon 0118 - 670883, e-mail [v.de.tier@scez.nl](mailto:v.de.tier@scez.nl)).

### Colofon

*Samenstelling*  
Veronique De Tier  
*met dank aan*

Saskia Buitenkamp, Frans Debrabandere, Robert van Dierendonck, Lo van Driel, Siemon Reker, Boudewijn van den Berg, Johan Taeldeman, Frans van der Heijde en Pau Heerschap.

*Vormgeving*  
decreet, Middelburg

*Voor het illustratiemateriaal danken wij het Woordenboek van de Vlaamse Dialecten (Tineke De Pauw) (kaarten op p.1, 4, 5, 7), Het Meertens Instituut en het INL (Boudewijn van den Berg) (klankkaarten op p.2, 3 en 6), de Stichting Nederlandse Dialecten (kaarten op p. 6 uit Dialectenboek 3, p.158 en 162), de Zeeuwse Vereniging voor Dialectonderzoek (ill. op p.3 en 8) en Museum De Meestof (ill. op p.4) Voor het illustratiemateriaal in de tentoonstelling danken wij ook de Beeldbank van de Zeeuwse Bibliotheek.*

De dialectkrant is mogelijk gemaakt door de financiële steun van het VSBfonds.

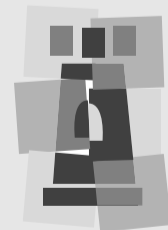


De tentoonstelling is mogelijk gemaakt door de financiële steun van de Provincie Zeeland, VSBfonds,

Prins Bernhard Cultuurfonds en de Zeeuwse Bibliotheek in samenwerking met het Meertens Instituut, de vakgroep Nederlandse Taalkunde (Universiteit Gent), Omroep Zeeland en de Beeldbank Zeeland van de Zeeuwse Bibliotheek.



Meer informatie over Zeeuwse dialecten, de tentoonstelling, de dvd met dialectfragmenten of deze krant krijgt u bij de consulent streektaalen van de Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland (SCEZ), [v.de.tier@scez.nl](mailto:v.de.tier@scez.nl) of 0118-670883.



**Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland**

Gebouw De Burg | Groenmarkt 13  
Postbus 49 | 4330 AA | Middelburg  
T 0118-670870 | F 0118-670880  
E [info@scez.nl](mailto:info@scez.nl) | I [www.scez.nl](http://www.scez.nl)

De Zeeuwse klapbank reist in 2007 en 2008 langs de Zeeuwse bibliotheken. De route is te vinden op [www.scez.nl](http://www.scez.nl)